

Monika Gała-Walczowska*

ATRIUM HOUSE W TREWIRZE

ATRIUM HOUSE IN TRIER

Trwanie zasady złotego podziału, aktualność koncepcji przestrzennej domu atrialnego oraz wpływ idei Le Corbusiera na architekturę współczesnego domu jednorodzinnego przeanalizowano na przykładzie architektury *Atrium House* w Trewirze.

Słowa kluczowe: architektura współczesna, dom jednorodzinny

Durability of the golden ratio rules, timeliness of the spatial idea of atrium house and the influence of Le Corbusier's ideas on the architecture of contemporary single-family house, was analyzed on the example of *Atrium House* architecture in Trier.

Keywords: contemporary architecture, single-family house

Hasło *trwanie i przemijanie* architektury inspirowało refleksję dotyczącą architektury domu jednorodzinnego zaprojektowanego przez Georga Poensgena i Andreę Denzer, a zrealizowanego w latach 2003–2006 w Niemczech, w Trewirze.

Trewir to miasto o szczególnych walorach kulturowych. Uchodzi ono za jedno z najstarszych miast w Niemczech, zostało założone w 16 r. p.n.e. przez Rzymian. Już w tamtym czasie uznawane było za kulturalne centrum regionu, gdyż znajdowała się tu rezydencja cesarska. Od połowy IV wieku mieściła się tu także siedziba biskupstwa. Dziedzictwo kulturowe Trewiru współtworzą zabytki architektury rzymskiej, średniowiecznej i późniejszej, a także architektura współczesna. Charakter miasta współtworzą również walory krajobrazowe. Jest ono usytuowane w dolinie rzeki Mozeli, pośród zielonych wzgórz porośniętych

winnicami i lasami. Zarówno konfiguracja terenu jak i naturalny krajobraz przemawiają na rzecz tego miejsca. Działka, na której zbudowano *Atrium House* zlokalizowana jest w dzielnicy willowej, położonej na zboczu wzgórza łagodnie opadającego w kierunku rzeki. Z tego miejsca roztacza się widok na panoramę miasta i na okolicę. O walorach posesji stanowi sąsiedztwo z drogą dojazdową, a także otaczająca zielen.

W jednym z wywiadów współautor projektu Georg Poensgen mówi: *nasza architektura dopasowuje się w pierwszej kolejności do miejsca i jego otoczenia. Dla nas ważne jest stworzenie całkiem indywidualnego domu, poparte uprzednią analizą, (...) stworzenie dzieła w dialogu z historią* [1]. Ta wypowiedź wskazuje na chęć odwoływania się do motywów kompozycyjnych, które podpowiada historia i czas nowoczesny.

* Gała-Walczowska Monika, mgr inż. arch., Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, studia doktoranckie.

Atrium House w Trewirze, Denzer & Poensgen Architects, Niemcy, 2005, zdjęcia: Rainer Mader (www.rainermader.de)

O idei architektonicznej *Atrium House* rozstrzyga geometria. Prostopadłościan leżący określa formę architektoniczną domu. Bryłę elementarną podporządkowano konsekwentnie stosowanej zasadzie kompozycyjnej. Wywodzi się ona z odległej przeszłości, a jest nią reguła złotego podziału, zdefiniowana matematycznie przez Euklidesa [2]. Ten odwieczny motyw kompozycyjny decyduje o proporcjach bryły budynku. Zasadę tę uwzględniono przy planowaniu rzutów, a także w proporcjach pomieszczeń mieszkalnych. Reguła złotego podziału czytelna jest również w kompozycji elewacji, w proporcjach okien i przestronnych przeszkleń, a także w rysunku podziałów, gdyż *Atrium House* został uformowany w tworzywie betonowym. Beton architektoniczny został wyeksponowany zarówno na zewnątrz, jak i we wnętrzu domu. Tu również należy odwołać się do słów Georga Pogensena: „szczególnym wyzwaniem w planowaniu dzieła i w projektowaniu detali był projekt oparty na proporcjach. Również w przypadku rozplanowania ścian i rysunku podziałów przestrzegano tej zasady” [3]. Reguła złotego podziału nie jest jednak jedynym nawiązaniem do tradycji klasycznych.

Architekturę domu inspirował także inny motyw zaczerpnięty z przeszłości – atrium. Ideę domu atrialnego na terenach Nadreni-Palatynatu, gdzie położony jest Trewir, w sposób najpełniejszy rozwinęli Rzymianie. Jak mówi Chrystian Norbert-Schulz „dom rzymski i jego główne pomieszczenie – atrium – uważa się zazwyczaj za najważniejszy przykład rzymskiej koncepcji przestrzeni. Jest to przestrzeń centralna, oświetlona z góry, przecięta osią podłużną, biegnącą od wejścia do perystylowego ogrodu po drugiej stronie domu” [4]. Koncepcja przestrzenna domu atrialnego, pomimo zmieniającej się formy architektonicznej, jest wciąż aktualna. Być może dzieje się tak za sprawą jej introwertycznego charakteru. Cechą domu atrialnego jest, jak mówi Janusz Włodarczyk „stosunkowo znaczne wydzielenie od otoczenia, od penetra-

cji wzrokowej i hałasu, jest on zdecydowanie najbardziej intymny w porównaniu z innymi domami jednorodzinnymi” [5]. Współcześnie możemy mówić raczej o inspiracji historycznym domem atrialnym.

W architekturze *Atrium House* motyw atrium został wpisany w przestrzeń wyznaczoną regułą złotego podziału i proporcjami bryły budynku. To atrium jest inne od pierwotnego wzorca. Nie jest ono usytuowane centralnie jak niegdyś w domach greckich czy rzymskich, ale przylega do ściany zewnętrznej. Przestrzeń atrium zaplanowano na rzucie prostokątnym. Z trzech stron wydzielają ją pełne betonowe ściany. Odmienny od rzymskiego wzorca jest również sposób dojścia do atrium. Prowadzi do niego spiralna droga wiodąca przez kolejne pomieszczenia użytkowe: korytarz, kuchnię połączoną z jadalnią oraz salon. Korytarz, będący osią komunikacyjno-kompozycyjną, dzieli prostokątny rzut parteru na dwie części. Po jednej stronie usytuowano część rodzinną, zakomponowaną na jednym poziomie. Po przeciwnej stronie część całkowicie prywatną zaplanowano na dwóch kondygnacjach. Na parterze umieszczono pracownię, pokój gościnny oraz klatkę schodową prowadzącą na piętro, gdzie znajdują się sypialnie, łazienki i garderoby. Atrium usytuowano w części rodzinnej, w bezpośrednim sąsiedztwie salonu. Jest to przestrzeń intymna, wydzielona od ulicy, ale otwarta na niebo. Za sprawą przeszklonej ściany atrium wizualnie i funkcjonalnie łączy się z salonem. Szczelina w płaszczyźnie stropu pokoju rodzinnego pozwala na dodatkowe doświetlenie wnętrza przez wąską smugę górnego światła dziennego. Te dwa pomieszczenia – pokój rodzinny i atrium to serce tego domu. Być może z tego względu nadano im zdwojoną wysokość. W atrium umieszczono niewielką sadzawkę oraz jednobiegowe schody prowadzące na poziom tarasu na piętrze.

Taras powstał przez wycięcie fragmentu prostopadłościennej bryły budynku w narożniku, od strony

ogrodu. Trzeba raz jeszcze odwołać się do przeszłości. David Watkin mówi: „być może atrium było zbyt ponure i od II w. p.n.e. zwykle dodawano na tyłach domu bardziej pogodny perystyl, często z ogrodem” [6]. Ta uwaga pozwala na poszukiwanie powinowactw tarasu w *Atrium House* z rzymskim perystylem, z osią podłużną domu rzymskiego, na którą wskazuje Chrystian Norbert-Schulz. Nie jest to jednak dosłowne przeniesienie tej koncepcji przestrzennej domu. W *Atrium House* taras nie został umieszczony na parterze, lecz kondygnację wyżej. Przestrzeń tarasu za sprawą przeszklonej ściany łączy się z główną sypialnią usytuowaną na piętrze. Taras otwiera się na słoneczną stronę widokową, stanowiąc o łączności domu z otaczającym krajobrazem. Przestrzeń ta prowadzi na myśl także inny motyw, tym razem zaczerpnięty z architektury nowoczesnej.

To motyw ogrodu na dachu, który do architektury nowoczesnej wprowadził Le Corbusier. Inspiracją dla autorów *Atrium House* była także twórczość tego wielkiego architekta [7]. Dariusz Kozłowski zauważa, iż: „w dzisiejszym obrazie architektury idee i formy Le Corbusiera są obecne, a kolejne epoki i pokolenia architektów nie mogą wyzbyć się myślenia o największym ze swoich poprzedników” [8]. Tak jest i w przypadku twórczości Denzer & Poensgen Architects. Motywem kompozycyjnym wpływającym

na przestrzenność formy architektonicznej domu są także czytelne elementy konstrukcyjne. Podobnie jak w willach Le Corbusiera podciągi i słupy krzyżują się ze sobą na krawędziach przestrzeni wycięcia tarasu, akcentując abstrakcyjną przynależność do prostopadłościennej bryły domu. Za sprawą wycięć oraz wyeksponowanych fragmentów konstrukcji forma architektoniczna domu otwiera się na niebo i na stronę ogrodową.

Antonio Monestiroli mówi: „wszyscy mamy wyobrażenie domu tkwiące w naszej kulturze i odnajdujemy je w domach, z którymi się identyfikujemy. Kultura ta *poprzedza* budynek, a ten poszerza ją lub pogłębia, umieszcza w centrum uwagi okresu historycznego, w którym powstaje” [9]. Ta myśl wspiera refleksję dotyczącą *Atrium House*, którego architektura zakorzeniona jest w tradycji europejskiej. Joachim Fischer nazywa tę willę „prawdziwie nowoczesnym domem atrialnym, który czerpie z klasycznego domu rzymskiego dostosowując go do XXI wieku” [10].

Być może trafnym podsumowaniem głosu w dyskusji o *trwaniu i przemijaniu* w architekturze, będzie myśl Marii Misiągiewicz, która akcentuje iż „wybitne dzieła sztuki wywodzące się ze swojej epoki nigdy nie należały tylko do jednego czasu” [11]. *Atrium House* to autorska odpowiedź na nastrój miejsca i dziedzictwo kulturowe regionu.

PRZYPISY

[1] *Werkstattgespräche. Interview mit Georg Poensgen von Denzer & Poensgen*, [w:] H. Weidinger, *Atriumhäuser Hofhäuser. Neue Beispiele*, München 2007, s. 20–21.

[2] O. Byrne, *The Elements of Euclid*, Köln 2010, s. 211, 231.

[3] G. A. Poensgen, *Atriumhaus in Trier – Sichtbeton im Goldenen Schnitt*, [w:] *Beton-Informationen* 3/2008, s. 36.

[4] Ch. Norberg-Schulz, *Znaczenie w architekturze zachodu*, Warszawa 1999, s. 46.

[5] J.A. Włodarczyk, *Życie znaczy mieszkać. Dom naszych pragnień i możliwości*, Warszawa-Kraków 1997, s. 43.

[6] D. Watkin, *Historia architektury zachodniej*, Warszawa 2006, s. 54–60.

[7] G. A. Poensgen, *op.cit.*, s. 36.

[8] D. Kozłowski, *Beton klasyczny i architektura dzieci Le Corbusiera*, [w:] *Architektura betonowa*, D. Kozłowski (red.), Kraków 2006, s. 7.

[9] A. Monestiroli, *Tryglif i metopa*, Kraków 2009, s. 31.

[10] J. Fischer, *Beton/Béton/Concrete*, China 2008, s. 81.

[11] M. Misiągiewicz, *Architektoniczna geometria*, Kraków 2005, s. 19.

BIBLIOGRAFIA

Beton-Informationen 3/2008.

Byrne O., *The Elements of Euclid*, Köln 2010.

Fischer J., *Beton/Béton/Concrete*, China 2008.

Kozłowski D. (red.), *Architektura betonowa*, Kraków 2006.

Misiągiewicz M., *Architektoniczna geometria*, Kraków 2005.

Monestiroli A., *Tryglif i metopa*, Kraków 2009.

Norberg-Schulz Ch., *Znaczenie w architekturze zachodu*, Warszawa 1999.

Watkin D., *Historia architektury zachodniej*, Warszawa 2006.

Weidinger H., *Atriumhäuser Hofhäuser. Neue Beispiele*, München 2007.

Włodarczyk J.A., *Życie znaczy mieszkać. Dom naszych pragnień i możliwości*, Warszawa-Kraków 1997.